

ПРОЦЕСУАЛЬНА САМОСТІЙНІСТЬ СЛІДЧОГО: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

Є.О. Ріяко,

студент 5 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Процесуальна самостійність слідчого полягає насамперед у самостійному прийнятті ним рішень з усіх основних питань попереднього слідства та у відповідальності за їх законне і своєчасне виконання.

Постанови слідчого закон визнає загальнообов'язковими і в цьому розумінні вони прирівнюються до судових рішень. Статтею 114 КПК України передбачено, що постанови слідчого винесені відповідно, до закону в кримінальній справі, яка перебуває в його провадженні, обов'язкові для виконання всіма підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами і громадинами.

Найважливішим з повноважень слідчого є його право на оцінку доказів за своїм внутрішнім переконанням (ст. 67 КПК України). Збирання, дослідження та оцінка доказів у стадії попереднього слідства спрямована на розкриття злочину та викриття особи, яка його вчинила.

Оцінка доказів за власним переконанням є найяскравішим вираженням процесуальної самостійності слідчого. Відповідно до ч. 2 ст. 114 КПК України слідчий вправі не погодитись із вказівками прокурора про притягнення особи як обвинуваченого, про кваліфікацію і обсяг обвинувачення, про направлення справи для віддання обвинуваченого до суду або про закриття справи, якщо ці вказівки суперечать його внутрішньому переконанню.

Однак, приймаючи самостійні рішення у вирішенні питань щодо направлення розслідування (притягнення особи як обвинуваченого, про кваліфікацію і обсяг обвинувачення, про закриття справи тощо), слідчий все ж таки повинен виконувати інші вказівки прокурора, а слідчі органів внутрішніх справ и служби безпеки України – також вказівки начальника слідчого підрозділу по всіх питаннях провадження досудового слідства. Деякі вчені вбачають у цьому серйозне порушення принципу самостійності та відповідальності слідчого [1].

Оцінка доказів — не тільки невід'ємне право, а й обов'язок слідчого: перекладати її на кого-небудь або керуватись оцінкою, даною іншою особою, він не вправі. Тому не відповідає вимозі встановлення об'єктивної істини на попередньому слідстві така практика, коли після скасування прокурором постанови про закриття кримінальної справи її розслідування

поручують тому самому слідчому, чия постанову було скасовано. У слідчого, який прийняв рішення про закриття кримінальної справи, природно, склалося переконання про відсутність підстав для направлення справи до суду з обвинувальним висновком, що ґрунтується на оцінці зібраних ним безпосередньо доказів.

Ґрунтуючись на вимогах ст. 67 КПК України про те, що слідчий оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, слід дійти висновку, що відновлення слідства за закритою справою має доручатися іншому слідчому, який не зв'язаний попередньою оцінкою доказів.

Пропозиція про те, що відновлення слідства в закритій справі має доручатися іншому слідчому, відповідає нормі закону, яка вирішує дане питання щодо суду. Так, у ч. 3 ст. 375 КПК України сказано, що в разі скасування вироку внаслідок порушень, допущених при розгляді справи в суді, справа направляється для нового розгляду до суду, який постановив вирок, але в іншому складі або до іншого суду. З урахуванням усього цього уявляється доцільним внести доповнення аналогічного змісту до ст. 216 КПК України.

Яскравим свідченням процесуальної самостійності слідчого є й те, що такий важливий акт попереднього слідства, яким є постанова про притягнення особи як обвинуваченого, не підлягає затвердженню або санкціонуванню з боку прокурора чи начальника слідчого відділу.

Закон наділив слідчого правом давати органам дізнання письмові поручення і вказівки з розслідуваних ним справ про проведення розшукових та слідчих дій і вимагати їх виконання (ст. 114 КПК України). Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність" виконання письмових доручень віднесено безпосередньо до обов'язку підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

При розслідуванні кримінальних справ у слідчого може виникнути потреба в проведенні слідчих або розшукових дій в іншому адміністративному районі. Відповідно до ст. 118 КПК України слідчий

вправі доручити це відповідному слідчому або органу дізнання, які зобов'язані виконати таке доручення в десятиденний строк.

Службові особи й громадини, зазначені в законі, не мають права відмовлятися пред'явити або видати документи чи їх копії, а також інші предмети, які вимагає слідчий під час обшуку й виїмки (ст. 179 КПК України). Названі вище права рівною мірою стосуються як слідчого прокуратури, так і слідчого органів внутрішніх справ та служби національної безпеки.

Наділивши слідчого правом порушувати кримінальну справу, притягати особу, яка вчинила злочин, до кримінальної відповідальності та іншими важливими повноваженнями, законодавець тим самим чітко визначив засади його процесуальної самостійності.

У ряді статей КПК України перелічено випадки, коли слідчий повинен одержати санкцію, згоду прокурора на проведення слідчих дій або ж вони мають бути затверджені останнім. Цей перелік є вичерпним і може бути змінений тільки в законодавчому порядку. Існує думка, що для подальшого зміцнення правового становища слідчою було б доцільно звужити коло процесуальних дій, на проведення яких потрібна попередня санкція або згода прокурора [2]. Так, немає жодної потреби в одержанні попередньої згоди прокурора при закритті кримінальних справ за статтями 8, 9, 10 КПК України.

Список використаної літератури:

1. Гришин Ю.А. К вопросу о принципе процессуальной самостоятельности и ответственности следователя// Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. – 1998. - №3.

2. Гончаров І. Деякі аспекти процесуальної самостійності слідчого// Право України. – 1995. - №6.

Науковий керівник: В.П. Півненко